

KONWENCJA HASKA

WSTĘP

Konwencja Haska, a w zasadzie Konwencja sporządzona w dniu 25 października 1980 roku **dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę** ma za zadanie ochronę dzieci oraz podmiotów posiadających prawo do opieki nad nimi, bez zgody których dochodzi do bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania dziecka w kraju, który nie jest dla niego krajem miejsca stałego pobytu.

Postępująca globalizacja jeszcze bardziej zintensyfikowała możliwość przemieszczania się ludzi w zasadzie po całym świecie. Związki małżeńskie lub nieformalne zawierane między obywatelami różnych krajów lub decyzja o wyjeździe za granicę w poszukiwaniu pracy czy „lepszego życia” stanowi chleb powszedni i jest przejawem realizacji szeroko pojętego prawa do wolności. Gdy w związku pojawiają się dzieci, pojawia się również odpowiedzialność za ich byt oraz potrzeba ochrony ich interesów. Nie zawsze decyzje rodzica są zgodne z dobrem dziecka. W przypadku woli zakończenia związku między ludźmi żyjącymi na emigracji pojawia się często pokusa zerwania z poprzednim życiem i powrót do korzeni – do kraju pochodzenia lub wyjazd do jeszcze innego kraju. Chcielibyśmy, aby nasza decyzja o powrocie do kraju pochodzenia albo wyjazd na stałe do innego kraju były równoznaczne z tym, że dzieci przemieszczają się razem z nami jako osoby, nad którymi sprawujemy pełnię władzy rodzicielskiej. Z drugiej strony nie można jednak

zapominać, iż drugiemu rodzicowi nie zawsze będzie łatwo zrezygnować z bezpośredniej opieki nad własnymi dziećmi, a perspektywa życia w oddaleniu od dzieci (często od kilkuset do nawet kilku tysięcy kilometrów) stanowi przeszkodę uniemożliwiającą wyrażenie zgody na wyjazd drugiego rodzica razem z dziećmi.

CZEMU MA SŁUŻYĆ KONWENCJA?

Przede wszystkim chodzi o wdrożenie instrumentów i realizacja mechanizmu, którego celem jest **niezwłoczny powrót dzieci bezprawnie uprowadzonych lub zatrzymanych w jednym z państw, które jest stroną Konwencji**, jak również **zapewnienie poszanowania praw do opieki i odwiedzin** określonych przez przepisy obowiązujące w jednym państwie, aby były one również respektowane w drugim państwie.

KIEDY UPROWADZENIE LUB ZATRZYMANIE JEST BEZPRAWNE?

Nie każdy zagraniczny wyjazd z dzieckiem będzie podlegał możliwości wszczęcia procedury w ramach Konwencji Haskiej. Z **bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem dziecka** będziemy mieli do czynienia w sytuacji, gdy zostaną spełnione łącznie następujące warunki:

1. Zostało naruszone **prawo do opieki** przyznane określonej osobie, ale również instytucji lub organizacji, które to prawo było wykonywane wspólnie lub indywidualnie na mocy przepisów ustawy państwa, w którym dziecko miało miejsce stałego pobytu bezpośrednio przed chwilą uprowadzenia lub zatrzymania, a nadto

2. W chwili uprowadzenia lub zatrzymania **prawo do opieki** było skutecznie wykonywane wspólnie lub indywidualnie lub byłoby wykonywane, gdyby nie doszło do uprowadzenia lub zatrzymania.

Warto pamiętać, że wspomniane wyżej **prawo do opieki** może wynikać w szczególności z mocy prawa (w Polsce z reguły rodzice nabywają władzę rodzicielską z chwilą urodzenia dziecka – dotyczy dziecka urodzonego ze związku małżeńskiego), ale również z orzeczenia sądowego (w Polsce może to nastąpić na skutek np. sprawy o ustalenie ojcostwa) lub administracyjnego (uznanie ojcostwa).

W zależności od porządku prawnego w danym Państwie będącym stroną Konwencji będzie możliwe ustalenie, czy rodzicowi, który nie wyraził zgody na zmianę stałego miejsca pobytu i wyjazd zagraniczny będzie przysługiwało w ogóle prawo opieki i będzie on mógł domagać się nakazania powrotu dziecka na podstawie przepisów Konwencji Haskiej.

Ponadto z procedurą w ramach Konwencji mamy do czynienia jedynie w sytuacji tzw. uprowadzeń międzynarodowych. Zmiana miejsca zamieszkania w obszarze Państwa podlega przepisom wewnętrznym kraju, w granicach którego dochodzi do takiego uprowadzenia lub zatrzymania.

JAK WYGLĄDA PROCEDURA?

Postępowanie wszczynane jest na podstawie wniosku – formularza dostępnego na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości, które jest jednocześnie adresatem wniosku i do niego kieruje się dokumentację, która następnie po sprawdzeniu warunków formalnych przesyłana jest do właściwego sądu lub za granicę.

Wniosek powinien zostać sporządzony w dwóch językach: państwa stałego pobytu oraz państwa, do którego dziecko zostało uprowadzone lub w którym zostało zatrzymane. W zakresie tłumaczenia warto skorzystać z pomocy tłumaczy przysięgłych języków obcych.

Do wniosku należy dołączyć dokument potwierdzający prawo do opieki (np. akt urodzenia, decyzja o uznaniu ojcostwa, orzeczenie sądu w przedmiocie ustalenia ojcostwa), fotografię dziecka oraz dokument potwierdzający, że miejscem stałego pobytu dziecka było to deklaruwane we wniosku (chodzi tutaj tak naprawdę o każdy dokument potwierdzający, że dziecko przebywało w kraju z którego zostało uprowadzone, np. zdrowotne, szkolne, aby uniknąć zarzutów, że dziecko za granicą przebywało jedynie okresowo – nie było to miejsce jego stałego pobytu).

Ministerstwo Sprawiedliwości przesyła złożony wniosek według właściwości za granicę lub do jednego z 11 sądów okręgowych znajdujących się na terenie Polski, które rozpoznają sprawę jako sądy pierwszej instancji w Polsce. Sądem drugiej instancji jest Sąd Apelacyjny w Warszawie. Sądem właściwym w pierwszej instancji jest sąd, na obszarze właściwości którego osoba podlegająca władzy rodzicielskiej lub pozostają pod opieką ma miejsce zamieszkania lub pobytu.

W Polsce w postępowaniu w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prowadzonych na podstawie Konwencji Haskiej z 1980 roku obowiązuje zastępstwo uczestników postępowania przez adwokatów lub radców prawnych. Jeżeli strony postępowania nie stać na poniesienie kosztów pełnomocnika, sąd rozpoznający sprawę ustanowi dla niego pełnomocnika z urzędu.

W wypadku braku możliwości osobistego stawiennictwa przed sądem warto **jak najszybciej zawnieść o możliwość wzięcia udziału z użyciem środków porozumiewania się na odległość**. Czasem może to być jedyna racjonalna możliwość, aby wziąć udział w niezwykle ważnym dla nas postępowaniu.

Aby przyspieszyć rozpoznanie sprawy sąd podejmuje decyzję o wyznaczeniu dwóch terminów rozpraw w krótkim odstępie od siebie, co ewidentnie wskazuje na chęć jak najszybszego zakończenia sprawy.

Z przepisów Konwencji oraz przepisów ustaw krajowych wynika, iż orzeczenie sądu w przedmiocie nakazania powrotu dziecka powinno zapaść w terminie **6 tygodni od daty wpłynięcia wniosku**, jednakże termin ten ma charakter instrukcyjny. Co prawda opóźnienie w wydaniu orzeczenia rodzi konieczność wyjaśnienia przyczyn takiego stanu rzeczy, jednakże w sytuacji dużego obciążenia sprawami sądowymi o uzasadnienie opóźnienia nietrudno.

CZY KAŻDE UPROWADZENIE LUB ZATRZYMANIE BĘDZIE BEZPRAWNE?

Przepisy Konwencji Haskiej zawierają pewne przyczyny, których wystąpienie uniemożliwia wydanie orzeczenia o nakazie wydania lub powrotu dziecka nawet w sytuacji, gdy uprowadzenie lub zatrzymanie miało charakter bezprawny. Chodzi o sytuacje, kiedy:

1. Orzeczenie powrotu nie jest możliwe, jeżeli od dnia bezprawnego zatrzymania upłynął rok.
2. Wnioskodawca (rodzic) będący opiekunem dziecka faktycznie nie wykonywał prawa opieki lub następczo wyraził zgodę na zatrzymanie dziecka przez drugiego rodzica.

3. Powrót dziecka narazi je na szkodę fizyczną lub psychiczną lub postawi je w sytuacji nie do zniesienia.
4. Wiek dziecka i jego stopień dojrzałości daje podstawy do zasięgnięcia jego opinii, a dziecko nie wyraża zgody na powrót.
5. Nakazanie wydania dziecka nie jest dopuszczalne w świetle podstawowych zasad państwa wezwanego, które dotyczą ochrony praw człowieka i podstawowych wolności.